

Motion till riksdagen 2020/21:388

av **Birger Lahti m.fl. (V)**

Omställning till förnybar energi

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut.....	1
2 Vår tids ödesfråga.....	3
3 Vindkraft.....	4
3.1 Vindkraftens närområdesersättning.....	4
3.2 Avskaffa det kommunala vetot mot vindkraft.....	4
3.3 Havsbaserad vindkraft.....	5
3.4 Anslutningsavgiften för vattenbaserad vindkraft.....	5
3.5 Elcertifikatssystemet.....	5
3.6 En ny kabel till Gotland.....	6
3.7 Vattenfall.....	6
4 Vattenkraft.....	7
4.1 Ersättning till bygden.....	8
5 Solenergi.....	8
5.1 Skapa nationella planeringsmål.....	9
6 Kraftnät.....	9
7 Lagring och effektivisering.....	10
7.1 Kritiska mineraler.....	11
8 Gemensamt ansvar – gemensamt ägt.....	11

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på lagstiftning om reglering av vindkraftens

- närområdesersättning så att den blir obligatorisk, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att möjligheten till kommunalt veto mot vindkraft bör avskaffas och tillkännager detta för regeringen.
 3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör uppdra åt Forsvarsmakten att återkomma med ett underlag för hur övningsverksamheten kan organiseras utan att utgöra ett hinder för byggandet av havsbaserad vindkraft på lång sikt, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
 4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med en redogörelse för hur man går till väga för att avskaffa anslutningsavgiften för havsbaserad vindkraft och tillkännager detta för regeringen.
 5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Svenska kraftnät i uppdrag att bygga den s.k. Gotlandskabeln och tillkännager detta för regeringen.
 6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Vattenfall i uppdrag att bygga mer vindkraft och tillkännager detta för regeringen.
 7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med hur avkastningskravet för Vattenfall kan sänkas för att underlätta för investeringar i svensk vindkraft och tillkännager detta för regeringen.
 8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör uppdra åt berörda myndigheter att utreda potentialen för svensk vattenkraft att tillgodose effektbalansen och tillkännager detta för regeringen.
 9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett förslag på hur en större del av vattenkraftens vinster ska komma de berörda kommunerna till del och tillkännager detta för regeringen.
 10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör inrätta nationella planeringsmål för solel och solvärme och tillkännager detta för regeringen.
 11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda möjligheten att göra det svenska elnätet samhällsägt och tillkännager detta för regeringen.
 12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör uppdra åt Svenska kraftnät att prioritera de planerade förstärkningarna av stamnätet och tillkännager detta för regeringen.
 13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge ansvariga myndigheter i uppdrag att utreda möjligheterna till en snabbare tillståndsprocess för stamnätskoncessioner och tillkännager detta för regeringen.
 14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med en nationell plan för energibesparing och energieffektivisering och tillkännager detta för regeringen.
 15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett förslag på vätgasstrategi och tillkännager detta för regeringen.
 16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge SGU i uppdrag att redovisa vilka kritiska mineraler som behövs och är tillgängliga i Sverige för omställningen och återkomma med en rapport och tillkännager detta för regeringen.

17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör se över möjligheterna till offentligt producerad energi utöver Vattenfall och tillkännager detta för regeringen.

2 Vår tids ödesfråga

Världens energianvändning ökar ständigt. I både Europa och resten av världen kommer behovet av energi att öka under de närmaste decennierna. Den ökande energiförbrukningen hänger ihop med befolkningsutvecklingen. År 2050 beräknas befolkningen uppgå till någonstans mellan 9 och 10 miljarder människor – människor som kommer att kräva sin beskärda del av jordens tillgångar och välstånd. I dag är det kol, olja, uran och gas som dominerar produktionen. Denna utveckling är inte hållbar.

Vänsterpartiet vill att Sverige i stället ska vara en föregångare i omställningen till ett förnybart energisystem. Sverige ska vara ett land som tar ansvar för kommande generationer. Investeringar i det svenska energisystemet är en viktig och nödvändig del i miljö- och klimatomställningen i Sverige och i världen. Fokus ska ligga på de förnybara naturresurserna: sol, vind, vatten och skog. Vi har kunskaperna inom en rad områden, vi har tekniken och vi vet att det är dyrare att inte göra något alls än att faktiskt agera. Räkningen ska betalas och frågan är av vem. Klimatförändringen är ett faktum som drabbar alla. Satsningar på förnybar elproduktion är helt nödvändiga för att nå målet: ett ekologiskt hållbart samhälle.

I december 2015 enades världens länder om ett bindande globalt klimatavtal, det s.k. Parisavtalet, som ska börja gälla senast 2020. Målet är att den globala temperaturökningen ska hållas betydligt under 2 grader och man siktar på att den ska stanna vid 1,5 grader. Avtalet trädde i kraft i november 2016 och genomförandet pågår.

Vänsterpartiet vill se en hållbar energiförsörjning som klarar att möta klimatutmaningen såväl som leveranssäkerheten. Med satsningar på förnybar energi, energieffektiv teknik och energieffektivisering vill vi ställa om Sverige till en hållbar energiproduktion.

Vänsterpartiet vill ha en 100 procent förnybar energiförsörjning till senast 2040. Den omställning Vänsterpartiet vill se innebär en mycket omfattande utbyggnad av förnybara energikällor, där sol- och vindkraft behöver byggas ut i en mycket högre takt jämfört med i dag. Erfarenheter från andra länders utbyggnad av förnybart och de snabbt sjunkande produktionskostnaderna för framför allt solceller talar för att detta är fullt realistiskt.

Energieffektivisering är en viktig komponent i en hållbar energiförsörjning. Investeringar i energieffektivisering har också visat sig vara en mycket lönsam affär. Trots det sker energieffektivisering sällan av sig självt. Energieffektivisering kräver oftast investeringar och dessa motverkas dels av ett fokus på kortsiktig lönsamhet, dels av att investeringar i kärnverksamheten har högre prioritet.

2020 har varit ett annorlunda år och spåren av coronakrisen är många. I det skakiga ekonomiska läge som uppkommit i och med pandemin är energiförsörjning ett område där investeringar och arbete behövs som kan ta oss framåt. Att investera och satsa på förnyelsebar energi kan avhjälpa den ekonomiska situation vi nu står inför.

Innan pandemin påbörjades diskussioner om en ny energiöverenskommelse. Vänsterpartiet var då tydliga med att vi kan tänka oss att ingå en ny överenskommelse,

och för att göra det vill vi se några betydelsefulla krav uppfyllda. Det handlar om att ge Vattenfall ett starkare uppdrag att bygga förnyelsebar energi, att bygdepengen ska lagstadgas och därmed bli obligatorisk och att Gotlandskabeln nu måste byggas. Dessa åtgärder är av stor vikt när Sveriges energisystem utvecklas och satsningarna på förnyelsebart ökar.

3 Vindkraft

Sverige har goda förutsättningar för vindkraft, inte minst eftersom vi har en lång kust där vindarna är starka. Vindkraften har vuxit kraftigt de senaste åren och levererar 12 till 15 procent av den el vi använder i Sverige. Antalet vindkraftverk i världen har ökat mycket snabbt de senaste åren. IEA:s World Energy Outlook 2019 ger prognosen att världen 2040 producerar 8 300 TWh el med vindkraft. Det kan jämföras med den svenska vindkraftsproduktionen 2019 på knappt 20 TWh.

3.1 Vindkraftens närområdesersättning

På vattenkraftssidan finns en närområdesersättning, även kallad bygdepeng, som utgår till vattenkraftskommuner och som används till upprustning av lokaler m.m. Denna ersättning regleras i en förordning. På vindkraftssidan har en närområdesersättning uppstått som ett krav från olika kommuner men den är inte obligatorisk, summan är förhandlingsbar och många bolag som gått med på att betala fullföljer inte uppdraget över tid vilket gör att den lämnar mer att önska.

I dag är det Sveriges lands- och glesbygd som håller uppe Sveriges vindkraft. Dessa borde få en skälig ersättning för detta. Vänsterpartiet menar att den s.k. bygdepengen, eller närområdesersättningen, måste utvecklas. Bygdepengens problem i dag är att den är frivillig och förhandlingsbar och endast går till närområdet genom organisationer (ofta byalag) och inte till hela kommunen. Vänsterpartiet vill se en lagreglerad bygdepeng från vindkraften där pengarna går till både närområdet och kommunen.

Regeringen bör återkomma med förslag på lagstiftning om reglering av vindkraftens närområdesersättning så att den blir obligatorisk. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

3.2 Avskaffa det kommunala vetot mot vindkraft

Kommunerna har i dag i praktiken vetorätt mot vindkraft, detta genom att en kommun som är negativt inställd till vindkraft helt enkelt kan låta bli att ta upp sådana ärenden och därmed helt bromsa utbyggnaden. Vetorätten står i skarp kontrast till att kommunerna inte har samma möjligheter att hindra utvinning av fossil och klimatpåverkande energi, t.ex. olja och gas. Formerna för kommunernas inflytande på vindkraftssidan måste därför förändras och kravet på tillstyrkande bör tas bort. Kommunernas åsikt ska väga tungt, men i ett läge där Sverige på energiområdet ska gå från fossil energi och kärnkraftsenergi till förnybart och lägre energianvändning är ett kommunalt veto orimligt.

Möjligheten till kommunalt veto mot vindkraft bör avskaffas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

3.3 Havsbaserad vindkraft

I dag kan Försvarsmakten sätta stopp för planerade byggen av havsbaserad vindkraft om man upplever att de inkräktar på vad man använder som militärt övningsområde. Ett exempel är vindkraftsparken Blekinge Offshore i Hanöbukten. Vänsterpartiet menar att det måste vara fullt möjligt att både bygga ut den havsbaserade vindkraften där förutsättningarna är som bäst och ge Försvarsmakten rimliga förutsättningar för övningsverksamhet. När sådana här knutar uppstår där en myndighet helt kan sätta stopp för en viktig utbyggnad av förnybar energi måste regeringen ta ansvar för att hitta en framåt-syftande lösning.

Regeringen bör uppdra åt Försvarsmakten att återkomma med ett underlag för hur övningsverksamheten kan organiseras utan att utgöra ett hinder för byggandet av havsbaserad vindkraft på lång sikt. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

3.4 Anslutningsavgiften för vattenbaserad vindkraft

Trots att det finns en stor potential för havsbaserad vindkraft i Sverige håller byggandet först nu på att ta fart. Den havsbaserade vindkraften finns främst i dag i södra Sverige. Förutom de uppenbara klimatvinsterna ger havsbaserad vindkraft dessutom fler jobb i Sverige, eftersom mycket arbete måste utföras på plats. En utbyggd havsbaserad vindkraft i södra Sverige skulle också minska belastningen på överföringskapaciteten från de norra till de södra delarna av landet.

Även om både bygg- och driftskostnaderna är höga för havsbaserad vindkraft är årsproduktionen betydligt högre. En stor del av kostnaden kan härledas till nätanslutningen. Energikommissionen liksom den energipolitiska överenskommelsen menar att anslutningsavgifterna till stamnätet för havsbaserad vindkraft bör slopas. Vänsterpartiet är positivt till detta, även om det krävs ytterligare åtgärder för att främja verksamheten.

Anslutningsavgiften är kostnaden för att dra elen från vindkraftverkens kraftstation och sammankoppla den med det gemensamma elnätet. I dag står elproducenterna för den kostnaden men ett annat alternativ är att Svenska kraftnät står för kostnaden. Detta skulle öka möjligheterna till investeringar och vara en tydlig satsning mot mer havsbaserad vindkraft. Nu måste regeringen gå från ord till handling när det kommer till avskaffandet av anslutningsavgiften.

Regeringen bör återkomma med en redogörelse för hur man går till väga för att avskaffa anslutningsavgiften för havsbaserad vindkraft. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

3.5 Elcertifikatssystemet

Elcertifikat är ett marknadsbaserat ekonomiskt stöd för producenter av förnybar el. För varje producerad megawattimme (MWh) förnybar el kan producenterna få ett elcertifikat av staten. Elproducenterna kan sedan sälja elcertifikaten på en öppen marknad där priset bestäms mellan säljare och köpare. Elcertifikaten ger på så sätt en extra intäkt till den förnybara elproduktionen, utöver den vanliga elförsäljningen. Köpare är aktörer med så kallad kvotplikt, främst elleverantörer men också elkonsumenter. Elcertifikaten har haft en avgörande betydelse när det kommer till att få igång svensk vindkraft framför allt.

Problemet med detta system är att marknaden nu är mättad och vindkraftsbranschen är orolig för vad som kommer hända om systemet inte stängs i balans där utbud och efterfrågan möter varandra. Priset på elcertifikaten har stadigt sjunkit i och med att den tekniska utvecklingen tillåter effektivare produktion. Om systemet inte stängs i balans kommer priset på elcertifikat att dyka till så låga nivåer att de tidiga producenterna kommer att drabbas. Om ett ökande elpris inte kompenserar för minskade intäkter från elcertifikat är det sannolikt att de producenter som har lägst lönsamhet kommer att påverkas mest, vilka är de som byggde innan den teknologiska utvecklingen kommit dit där den är i dag. Det är av yttersta vikt att systemet för elcertifikat stängs i balans och att ansvar tas från alla parter för att genomföra det.

3.6 En ny kabel till Gotland

För att klara övergången till en helt förnyelsebar energiproduktion måste produktionen i södra Sverige öka. Det finns idag en underproduktion i södra Sverige och en överföringsproblematik från norra Sverige som sätter stopp för omläggning av energisystem. En viktig del i att avhjälpa detta är att använda de resurser som finns vid och runt Gotland. I dag är det inte möjligt att bygga ut vindkraften där då kablarna som ligger till stamnätet inte klarar en större produktion.

Cementa, en av Sveriges i dag största utsläppare, har sitt säte på Gotland. Byggandet av Gotlandskabeln möjliggör för Cementa att ställa om till eldrift. Detta skulle vara ett viktigt steg i att minska utsläppen från svensk industri. Cementa menar att för att lyckas med en ekonomiskt genomförbar omställning till en elektrifierad cementtillverkning integrerat i ett starkt fossilfritt kraftnät kommer stora ansträngningar av företag, myndigheter och samhälle att krävas. Gotlandskabeln är en del i det arbetet.

Redan 2009 beslutades det om att en tredje kabel skulle byggas, men det stoppades senare av Svenska kraftnät då man ansåg att det blev för dyrt. Detta arbete måste upptas och slutföras.

Regeringen bör ge Svenska kraftnät i uppdrag att bygga den s.k. Gotlandskabeln. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

3.7 Vattenfall

Vattenfall, som ett av de absolut största energibolagen och statligt ägt, bör på alla sätt gå i bränschen för omställningen till förnyelsebart. Man gör redan i dag ett större jobb med att producera förnyelsebar energi, men med sin unika position måste man göra mer. Vattenfalls ägardirektiv bör vara formulerade så att de bidrar till målen för den svenska energipolitiken.

Det finns olika saker som står i vägen för Vattenfall, bl.a. avkastningskravet. Vattenfalls uppdrag är i dag att generera en marknadsmässig avkastning genom att affärsmässigt bedriva energiverksamhet. Bolaget ska vara ett av de bolag som leder utvecklingen mot miljömässigt hållbar energiproduktion. Vänsterpartiet menar att det finns en motsättning mellan kravet på marknadsmässig avkastning och kravet på att Vattenfall ska vara ett av de bolag som leder utvecklingen mot miljömässigt hållbar utveckling. Vi vill se ett utökat uppdrag för Vattenfall att öka sina investeringar i vindkraft även om detta är på bekostnad av avkastningskravet.

Regeringen bör ge Vattenfall i uppdrag att bygga mer vindkraft. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Vattenfall har i dag ett avkastningskrav på 8 procent. Detta gör att vattenkraft, i en tid då elpriserna sjunker mycket och snabbt, har andra förutsättningar än resten av marknaden. Det gör också att avkastningskravet måste prioriteras före andra uppdrag som att gå i bränslen för förnyelsebar energi. Vänsterpartiet vill därför se en sänkning av Vattenfalls avkastningskrav med motkravet att pengarna i stället ska investeras i utbyggnaden av svensk vindkraft.

Regeringen bör återkomma med hur avkastningskravet för Vattenfall kan sänkas för att underlätta investeringar i svensk vindkraft. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4 Vattenkraft

Vattenkraft har många fördelar. Den är förnybar, bidrar till liten klimatpåverkan i våra nordliga ekosystem och kan fungera som reservkraft för andra mindre reglerbara elproduktionslag som sol och vind. Dock kan den också ha stor påverkan på ekologiska system och behöver därför också bli bättre. I dag finns ca 2 100 vattenkraftverk i Sverige. Vattenkraften har ännu inte byggts ut till det yttersta i Sverige; snarare uppnår man 75 procent av möjlig utbyggnation.

Vi behöver vattenkraften om vi ska kunna begränsa koldioxidutsläppen inom svensk energiproduktion. Vattenkraften står för en stor del av den förnybara elproduktionen och den utgör även en resurs för att reglera variationerna över dygn och år i produktionen av sol- och vindenergi. El kan i dagsläget inte lagras i någon större utsträckning. Det kan däremot vatten, vilket ger Sverige goda förutsättningar för en jämn elproduktion året om. Genom att lagra vatten i stora magasin som fylls på av snösmältning och regn under året kan man under vintern, när efterfrågan på energi är som störst, successivt släppa iväg den mängd vatten som efterfrågas. Vattenkraften spelar därmed en stor roll för effektbalansen. I takt med att sol- och vindenergins andel av elproduktionen ökar blir också behovet av att använda vattenkraften som reglerkraft större.

Regeringen bör uppdraga åt berörda myndigheter att utreda potentialen för svensk vattenkraft att tillgodose effektbalansen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Vänsterpartiet vill se en stark vattenkraftsproduktion som kombineras med biologisk mångfald och uppsatta miljömål. Då krävs långsiktiga spelregler för industrin och tydliga krav från politiskt håll. Men också en aktiv energibransch som ser sin roll på en internationell energimarknad.

Ett exempel på hur man kan kombinera de två intressena är Letsi kraftstation som ägs av Vattenfall och ligger mellan Jokkmokk och Vuollerim. För att utnyttja en högre fallhöjd och därmed öka effekten har man här valt att leda om vattnet genom en tunnel i berget. Resultatet är dock en av Europas längsta torrlagda flodfåror, på 1,7 mil. Det finns dock möjlighet att med relativt små medel återföra en del av vattenflödet för att på så sätt återskapa fiskbeståndet. Genom att låta ett par procent av det totala flödet i stället gå ovan jord skulle man kunna ge liv åt älvfåran vilket kan gynna både den biologiska mångfalden och lokalsamhället. För mer information läs vår följdmotion på skrivelse 2019/20:140 2020 års redogörelse för företag med statligt ägande.

4.1 Ersättning till bygden

Vattenkraften genererar enorma summor. Trots det kommer en mycket liten del kommunerna till del. Norge har valt en annan modell där kommunerna får en betydligt högre summa för den exploatering vattenkraften innebär. Regeringen har i och med den energipolitiska överenskommelsen i stället valt att sänka fastighetsskatten på vattenkraft och man har ingen annan lösning på att återföra pengar till kommunerna än genom bygdepengen. Vänsterpartiet vill att en större del av kraftbolagens vinster ska återföras till de kommuner där vattenkraften finns. Att se till att mer av naturresursernas värden stannar kvar där de utvinns är mycket värdefullt för de som bor i bygden.

Regeringen bör återkomma med ett förslag på hur en större del av vattenkraftens vinster ska komma de berörda kommunerna till del. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5 Solenergi

Solenergi står för en aldrig sinande energikälla och dess effektivitet har under kort tid ökat markant. Sverige har tämligen bra förutsättningar för solenergi då solcellerna mår bra av ett lite kyligare klimat och soltimmarna är jämförbara med Tyskland. Naturskyddsföreningen menar att det inte är omöjligt att solenergi kan stå för ca 10 procent av Sveriges totala energiförbrukning till 2030, och det blir därför också en viktig del på vägen mot ett förnyelsebart energisystem. I dag står solenergin för 0,2 procent av den totala energiproduktionen.

Vänsterpartiet ser stora möjligheter till en kraftfull utbyggnad av solenergi i Sverige. Vi vill dock poängtera att det krävs en politisk vilja och handlingskraft för att öka produktionen av solenergi. Det är ingenting som kan lämnas åt marknaden att sköta. Vi tror att den största potentialen finns i att bygga på redan befintliga byggnader, exempelvis tak till offentliga byggnader, industrilokaler, lager och förstuds privatbostäder. En ökad byggnadsintegrering av solceller kan också bidra till att minska materialåtgången, vilket är positivt både ur ett kostnadsperspektiv och av klimatskäl. Det är naturligtvis varken möjligt eller kanske ens önskvärt att täcka all byggnadsyta med solceller, men förutsättningarna för att öka mängden svensk solenergi är betydligt större än vad som i dag nyttjas.

Under 2016 presenterade Energimyndigheten sin rapport om hur solenergi ska kunna bidra till att Sverige på sikt ska ha 100 procent förnybar energi samt en strategi för hur användningen av solenergi ska kunna öka i Sverige. Där menar myndigheten att solenergi har potential att öka till mellan 5 och 10 procent av den totala elanvändningen i Sverige till 2040. Man ska komma ihåg att solenergi i dag utgör en marginell del av den totala elkonsumtionen. Vi menar trots det att prognosen är väl lågt räknad. I Tyskland står solenergi redan för 16 procent av elanvändningen, och Sverige har under många år fördubblat sin solcellskapacitet, om än från en låg nivå. Med rätt satsningar har Sverige möjlighet att nå betydligt högre nivåer till 2040; bl.a. WWF har presenterat scenarier där man menar att Sverige skulle kunna uppnå det tredubbla på samma tid.

Även om siffrorna i dag inte är tillräckligt bra så har också solenergi den fördelen att det kan gå fort att skapa en större produktion. Det finns ett investeringsstöd för privatpersoner som vill montera solceller och solpaneler och därav bli mikroproducenter av solenergi. Vänsterpartiet var med och drev igenom investeringsstödet i

samarbete med regeringen under förra mandatperioden och vi menar att stödet har haft mycket bra utfall. Vi menar därför att det är viktigt att stödet fortsätter att finnas så länge det är effektivt.

5.1 Skapa nationella planeringsmål

I Sverige finns inte något klart planeringsmål för solceller och Energimyndigheten har heller inte fått något särskilt uppdrag att ta fram ett sådant i sin strategi. Om det inte finns något uppsatt mål försvåras ambitionshöjningar. Vänsterpartiet vill se en kraftfull utbyggnad av solenergin även i Sverige. Vi vill ha mer ren energi och nya gröna jobb. För detta krävs i det korta perspektivet öronmärkta stöd och på längre sikt långsiktiga styrmedel. Med planeringsmål får branschen och hushållen en tydlig signal om att solenergi är värt att satsa på.

Regeringen bör inrätta nationella planeringsmål för solceller och solvärme. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6 Kraftnät

Det svenska elnätet är uppbyggt av tre olika nivåer – lokala elnät, regionala elnät och stamnät. De flesta elanvändare är anslutna till ett lokalt elnät, som i sin tur är anslutet till ett regionalt elnät. De regionala elnäten är i sin tur anslutna till stamnätet. Stamnätet ägs av staten och förvaltas av Svenska kraftnät.

Regionnäten och lokalnäten förvaltas i stället via s.k. koncession, dvs. att staten gett en aktör möjlighet att driva, underhålla och förvalta nätet. Regionnäten ägs till största delen av tre bolag: Eon, Vattenfall och Ellevio. Det finns ungefär 160 lokala elnätsföretag i Sverige, men hur stora områden de hanterar varierar stort. En del mindre företag förvaltar bara några kilometer ledning, medan andra äger tusentals mil.

Elproduktionen behöver ses som en del av samhällets infrastruktur, som vi gemensamt bygger upp utifrån samhällliga mål. För Vänsterpartiet är det väsentligt att elnätet är ägt av samhället genom exempelvis stat eller kommun. Den tekniska energiomställningen av energisystemet, med exempelvis småskalig energiproduktion, förändrar ägande- och produktionsstrukturerna så att framtidens energikonsumenter samtidigt är framtidens energiproducenter. Därför behöver nätet som länkar dem samman ägas av det offentliga och inte begränsas av privata ägarintressen. Den avreglering som gjordes har inte lett till vare sig lägre priser eller större trygghet för konsumenterna, tvärtom. Det är tydligt att elmarknaden behöver göras om i grunden.

Regeringen bör utreda möjligheten att göra det svenska elnätet samhällsägt. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Utbyggnaden av stamnätet för el i Sverige är kraftigt eftersatt och stora delar av det existerande nätet behöver förnyas. I dag finns ett stort problem med flaskhalsar i överföringen av elen till konsumenterna genom elnäten. En bristande överföringskapacitet mellan prisområde 2 och 3 innebär att vi varken fullt ut kan nyttja energin från våra älvar eller den lagringskapacitet som vattenkraften bär på. Det innebär att överskottet från de norra delarna av landet inte kan komma de södra delarna till nytta i tillräcklig omfattning. Detta leder till att prisskillnaderna i landet, som redan är höga p.g.a. den

privatiserade elnätmarknaden, blir ännu större. I dag kan en villaägare åtnjuta hela 7 000 kronor lägre kostnader i jämförelse med de som har de högsta avgifterna.

I takt med att nya vindkraftverk ansluts till nätet förvärras dagens problem. Särskilt bekymmersamt är att dagens elnät inte räcker till för att utbyggnaden av vindkraftsel i norra Sverige ska komma hela landet till del. Ofta är det lättare att få tillstånd för utbyggnad av vindkraftverk i de norra delarna av landet. För att öka elproduktionen i södra Sverige är både slopandet av det kommunala vetot och utbyggnaden av havsbaserad vindkraft viktiga. Det är dock av största vikt att nätkapaciteten byggs ut så att elen kan överföras till södra Sverige där elförbrukningen är större.

Regeringen bör uppdraga åt Svenska kraftnät att prioritera de planerade förstärkningarna av stamnätet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Vidare måste tillståndsprocessen för stamnätskoncessioner snabbas på. I dag tar tillståndsprocessen för stamnätet orimligt lång tid. Flaskhalsarna i elnätet och den långsamma tillståndsgivningen är två av de stora problemen med svenska elnät i dag. Det behövs gemensamma riktlinjer för länsstyrelserna för deras insatser i tillståndsprocessen för stamnät och det behövs ett tydligt uttalat mål om att tillståndsprocesserna måste gå snabbare.

Regeringen bör ge ansvariga myndigheter i uppdrag att utreda möjligheterna till en snabbare tillståndsprocess för stamnätskoncessioner. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

7 Lagring och effektivisering

Behovet av el och en hållbar energiproduktion kommer alltid att finnas. Däremot är det både möjligt och nödvändigt att ställa om till en mer effektiv energianvändning. Genom ny teknik och energibesparing kan Sverige göra betydande energieffektiviseringar. Hur omfattande utbyggnaden av förnybara energikällor behöver vara är avhängigt hur stora energibesparingar och energieffektiviseringar som kan ske i samhället. Omställningen av fossila bränslen till förnybar energi och övergången till att i möjligaste mån elektrifiera industrin och transportsektorn kommer att öka elbehovet. Även om vi i dag har ett elöverskott i Sverige är det viktigt att energieffektiviseringen sker i en så pass hög takt att vi klarar ett ökat behov av el i nya sektorer. Den gjorda energiöverenskommelsen innebär i förlängningen en målsättning om att Sverige 2030 ska ha 50 procent effektivare energianvändning jämfört med 2005. Vänsterpartiet välkomnar ett sådant mål men understryker att det måste till verkningsfulla åtgärder för att det inte ska bli bara tomma ord. Det har ännu inte presenterats en sammanhållen planering angående denna målsättning. Vänsterpartiet menar att det nu behövs handling i frågan.

Regeringen bör återkomma med en nationell plan för energibesparing och energieffektivisering. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Energilagring är av avgörande betydelse för hur förnyelsebar energi ska kunna användas till fullo. I dag kan vattenkraften justeras mot efterfrågan för energi, men sol- och vindkraft är mer beroende av naturen och samlar energi när naturresurserna ger. Detta innebär att behovet av att kunna lagra energin från t.ex. vindkraft till de dagar då mindre energi produceras men efterfrågan är högre kommer att vara avgörande. Det råder inte brist på förnyelsebar energi, utan det handlar snarare om att kunna reglera

energins utflöde. Ledningarna måste klara av att leverera när det behövs och möjligheten att lagra energi måste öka.

Energilagring kan göras på olika sätt. En väg är batterier, en annan är att göra till exempel vätgas av elöverskottet för att utvinna energi ur vid ett senare tillfälle. Sverige ligger tämligen bra till ur energilagringssynpunkt då vattenkraften är en så betydande del av elproduktionen. Problemet är de flaskhalsar mellan norra och södra Sverige som tidigare redogjorts för. Än har inget av dessa system för energilagring visat sig helt effektivt och mer forskning behövs på området. Då vätgas är en väg som visat sig effektiv för energilagring vill Vänsterpartiet att en vätgasstrategi ska antas.

Regeringen bör återkomma med ett förslag på vätgasstrategi. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

7.1 Kritiska mineraler

Både energilagringen och byggandet av förnyelsebar energiproduktion såsom solceller och vindkraft är beroende av olika mineraler. I och med detta ser man hur behovet av vissa metaller och mineraler ökar avsevärt. För att kunna tillverka s.k. permanenta magneter, som används framför allt till vindkraftverk och elektriska fordon, behövs neodymium (Nd) och praseodymium (Pr). Båda är exempel på sällsynta jordartsmetaller. Man ser också hur behovet av kobolt och litium ökar snabbt. Målet är att dessa mineraler i framtiden i hög utsträckning ska kunna komma ur ett cirkulärt system där de framför allt återvinns. Dock är vi inte där och därför behöver det ses över hur brytningen av dessa kan ske på ett hållbart sätt och med bra villkor för de som arbetar med brytningen. Sveriges geologiska undersökning (SGU) har diskuterat hur en ökad brytning i Europa skulle kunna komma till stånd, men det behöver också ses över vilka av dessa kritiska mineraler som kan brytas i Sverige och hur.

Regeringen bör ge SGU i uppdrag att redovisa vilka kritiska mineraler som behövs och är tillgängliga i Sverige för omställningen och återkomma med en rapport. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

8 Gemensamt ansvar – gemensamt ägt

Skellefteå Kraft är en av Sveriges fem största elproducenter och det största kommunägda energibolaget. Deras produktion är koncentrerad till norra Sverige med fokus framför allt på vattenkraft. Eftersom man tidigt har byggt och köpt vattenkraft, och även andra förnyelsebara energikällor såsom vindkraft, runt om i norra Sverige har man kunnat bygga en stark produktion. Skellefteå Kraft är alltså ett bolag som är med från elproduktion fram till att skapa regional tillväxt vilket gör att det får efterdyningar både i Skellefteå kommun som äger bolaget och i kommunens närområde.

Skellefteå Kraft är ett exempel på kommunalt energibolag där produktion bedrivs i offentlig regi men utanför Vattenfall. En problematik som i dag finns när det kommer till både elnäten och elproduktionen är att det finns blinda fläckar i form av platser vars potential inte utnyttjas. Ett annat stort problem är att vinsterna sällan kommer lokalsamhället och bygderna till del. Ett sätt att lösa båda dessa problem är att se över möjligheterna att utöka den offentligt producerade energin även utanför Vattenfall.

Detta måste ske på både statlig och kommunal nivå med en utredning på statlig nivå som första steg.

Regeringen bör se över möjligheterna till offentligt producerad energi utöver Vattenfall. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Birger Lahti (V)

Ulla Andersson (V)

Ali Esbati (V)

Tony Haddou (V)

Lorena Delgado Varas (V)

Ida Gabrielsson (V)

Ciczie Weidby (V)